

Programma van maatregelen Huise (Zingem) – Driesstraat

Jordi Bruggeman

Temse
2018

Gemotiveerd advies

Het was mogelijk om al het vooronderzoek uit te voeren dat noodzakelijk is om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en de waarde van het archeologische erfgoed. Het uitgevoerde vooronderzoek omvat een bureauonderzoek (projectcode 2016I173),¹ een veldkartering onder de vorm van metaaldetectie (2018H3) en een proefsleuvenonderzoek (2018H177).

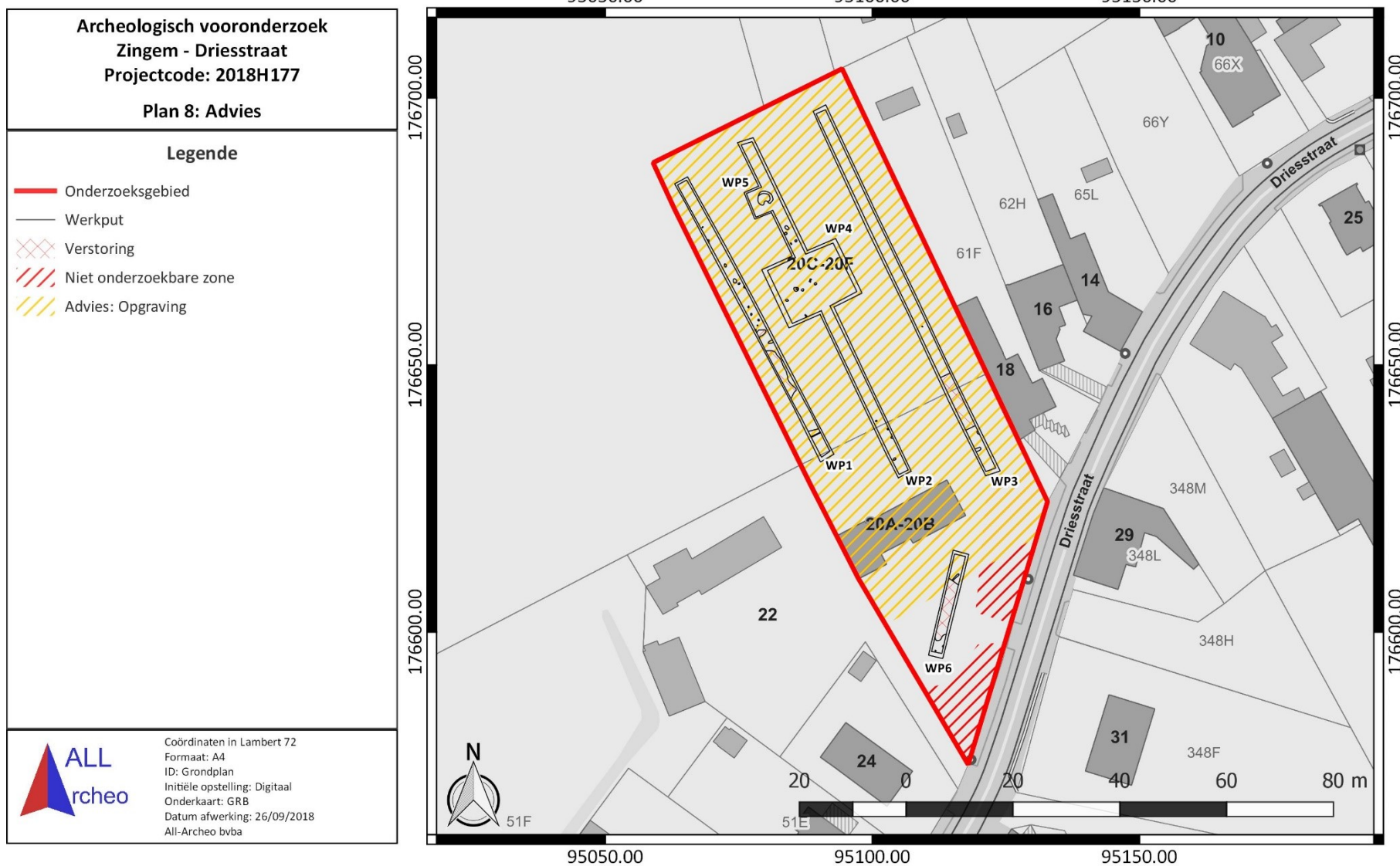
Binnen de te onderzoeken zone werden op basis van het bureauonderzoek archeologische sporen verwacht uit de steentijd tot de middeleeuwen. Uit historisch kaartmateriaal blijkt dat het terrein zeker vanaf het midden van de 18de eeuw deels bebouwd is. Het onderzoeksgebied bleek binnen de afbakening van de locatie van de Slag bij Oudenaarde te liggen. Daarom werd een veldkartering in de vorm van metaaldetectie uitgevoerd. Bij dit onderzoek werden echter geen vondsten aangetroffen die in verband kunnen worden gebracht met de veldslag uit 1708. De kans is bijgevolg klein dat er binnen het onderzoeksgebied een artefactensite aanwezig is die met deze historische gebeurtenis te maken heeft.

Een proefsleuvenonderzoek geeft aan dat op het terrein archeologische sporen aanwezig zijn uit de metaaltijden, de volle middeleeuwen en de nieuwe tot de nieuwste tijd. De sporen uit de metaaltijden omvatten paalsporen en een kuil. In de vulling van twee van de sporen werd een grote hoeveelheid verbrande leem vastgesteld. Mogelijk kunnen ze geïnterpreteerd worden als een dump van haardresten. Een andere interpretatie voor de sporen valt in deze fase van het onderzoek nog niet uit te sluiten. De sporen zouden bijvoorbeeld ook in verband kunnen staan met ambachtelijke activiteiten. In de ligging van de sporen werd geen structuur herkend, maar structuren kunnen wel nog aanwezig zijn buiten de zones waar proefsleuven en kijkvensters aangelegd werden. Mogelijk werd een bewoningssite uit metaaltijden aangesneden. De functie van het spoor dat in de volle middeleeuwen dateert, is niet gekend. De sporen uit de nieuwe en de nieuwste tijd zijn hoofdzakelijk te beschouwen als verstoringen en enkele recente kuilen. Verder zijn er nog enkele sporen met een onbepaalde datering geregistreerd, verspreid over het terrein. Het is mogelijk dat ook enkele van deze sporen in de metaaltijden gedateerd moeten worden. Tot slot kunnen mogelijk ook nog sporen van historische bebouwing bewaard gebleven zijn ter hoogte van de bestaande bebouwing.

Het uitgevoerde archeologische vooronderzoek geeft aan dat op het terrein een waardevolle archeologische vindplaats aanwezig is. Van bijkomend archeologisch onderzoek wordt verwacht dat het potentieel op kennisvermeerdering inhoudt. In de nabije omgeving zijn tot nog toe maar een beperkt aantal archeologische vindplaatsen uit de metaaltijden gekend, in tegenstelling tot het neolithicum, de Romeinse periode en de middeleeuwen die beter vertegenwoordigd zijn. Verder onderzoek naar de aangetroffen archeologische vindplaats is bijgevolg waardevol om de lacune in onze kennis over deze schijnbaar minder goed vertegenwoordigde periode te helpen invullen. Daarom wordt de uitvoering van een opgraving nodig geacht in het kader van de geplande werken.

De zone geadviseerd voor opgraving heeft een oppervlakte van ca. 3694 m² en beslaat quasi het volledige onderzoeksgebied (Figuur 1). Het uiterste zuiden van het onderzoeksgebied werd niet geadviseerd voor opgraving, omdat de bewaringstoestand van het bodemarchief er te slecht is om voldoende potentieel op kennisvermeerdering te kennen in geval van een opgraving. Naar aanleiding van het advies werd een programma van maatregelen opgemaakt voor een archeologische opgraving.

¹ De Kreyger *et al.* 2016 – ID 1322

Figuur 1: Situering van het onderzoeksgebied met aanduiding van de zone waar bijkomende een opgraving nodig geacht wordt (oranje) voor uitvoering van de geplande werken

Programma van maatregelen voor een archeologische opgraving

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het doel van het onderzoek is het exploiteren van het aanwezige potentieel aan kennisvermeerdering.

Dit kan door middel van volgende onderzoeksvragen:

- Wat is de aard, datering en ruimtelijke samenhang van de aangetroffen archeologische resten?
- Wat is de omvang en ruimtelijke structuur van de aangetroffen bewoning? Gaat het telkens om één of meerdere erven en is er sprake van een fasering? Welke elementen omvatten de erven en hoe zijn ze gestructureerd (in de verschillende fasen)?
- In hoeverre kunnen gebouwplattegronden herkend worden en kunnen uitspraken gedaan worden met betrekking tot de plattegrondtypes en functionele en constructieve aspecten per fase? Is er sprake van herstelfasen? Zijn er aanwijzingen voor interne organisatie binnen de gebouwen?
- Hoe past de bewoning binnen het regionale landschap uit de geattesteerde perioden? Zijn ze vergelijkbaar of wijzen de resultaten op een specifieke functie of specifieke omstandigheden?
- Zijn er funeraire resten aanwezig op de vindplaats en wat is de aard ervan?
- Zijn er nog sporen bewaard die kunnen gerelateerd worden aan de bebouwing (muurresten, beerputten, waterputten, afvalputten, enz.), of voorafgaande constructies, te zien is historische kaarten?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners van de gebouwen op de historische kaarten gedurende hun gebruiksperiode?
- Tot welk vondsttypes of vondstcategorieën behoren de vondsten? Wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?
- Wat kan op basis van het organische en anorganische sporenbestand gezegd worden over de datering van de nederzetting, de functie van de site, de materiële cultuur en de bestaanseconomie van de nederzetting?
- Welke analyses dienen uitgevoerd te worden om de kennis over (dit deel) van de site en in bredere zin de regio te verfijnen en/of bij te stellen?
- Welke conserveringsmaatregelen moeten genomen worden om een goede bewaring en toekomstig onderzoek te garanderen?
- Strekt de vindplaats zich nog uit naar aanpalende percelen die niet tot de verkaveling behoren?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande archeologische kennis van de regio?

Onderzoeksstrategie en methode en technieken

Het betreft een site zonder complexe verticale stratigrafie. De zones voor opgraving worden onderzocht aan de hand van een vlakdekkende opgraving. Het staat de vergunninghouder vrij om te bepalen of de opgraving zal gebeuren in één of meerdere opgravingsputten. De omvang van iedere put/ieder vlak is dusdanig dat er een goed ruimtelijk inzicht is en dat alle plannen naadloos aansluiten tot één overzichtelijk plan van het hele terrein. Wanneer gebouwplattegronden gedeeltelijk buiten het vlak van de aangelegde werkput liggen, dient de werkput uitgebreid te worden om de structuren in één geheel te kunnen onderzoeken. Daarbij dienen de grenzen van het onderzoeksgebied echter wel gerespecteerd te worden.

Binnen de opgravingzone bevindt zich nog een gebouw. Dit dient tot op het maaiveld gesloopt te worden voor opgraving van dit deelgebied. Uitbraak van vloeren, kelders en funderingen kan in dit stadium nog niet gebeuren. Ook de werfzone voorzien in het kader van de sloop van het gebouw kan pas opgegraven worden nadat de bovengrondse sloop volledig is afgerond. Het ondergrondse gedeelte van het gebouw dient ook opgegraven te worden, aangezien op historische kaarten bebouwing in deze zone te zien is. Ter hoogte hiervan wordt een complexere stratigrafie verwacht.

Er moeten maatregelen genomen worden tegen overlast door regen- en/of grondwater. De maatregelen mogen niet schadelijk zijn voor het bodemarchief. Voorafgaand aan het vlakdekkend onderzoek wordt het peil van de grondwatertafel bepaald. Desgevallend worden de nodige maatregelen genomen zodat de opgraving kwalitatief kan uitgevoerd worden.

Staalname en conservatie

Tijdens de opgraving dient een zo volledig mogelijke inzameling en registratie van natuurwetenschappelijke vondsten en een adequate staalname voor natuurwetenschappelijk onderzoek plaats te vinden, die een kwaliteitsvolle basis bieden om een assessment en eventuele verwerking en vervolgonderzoek uit te voeren. Verder dienen ze kwaliteitsvolle analyses aan te leveren die vanuit natuurwetenschappelijke gegevens de archeologische interpretatie ondersteunen en versterken. De methode dient te voldoen aan de bepalingen van hoofdstuk 20 uit de Code van Goede Praktijk. De methode met betrekking tot de toepassing van conservatie dient te voldoen aan de bepalingen in Deel 4 van de Code van Goede Praktijk.

Staalname spitst zich toe op de mogelijkheden voor het verfijnen van de datering van de aangetroffen sporen, bijvoorbeeld aan de hand van dendrochronologie en ¹⁴C-datering. Anderzijds dienen ook stalen genomen te worden die een antwoord kunnen bieden op onderzoeksvragen met betrekking tot het landschap waarin de sporen te situeren waren (onderzoek van pollen, botanische macroresten, ...). Bij het aantreffen van waterputten en/of diepe afvalputten wordt bijzondere aandacht besteed aan de monsternamen. Beerputten en afvalkuilen worden bemonsterd en gezeefd met het oog op de analyse van het consumptiepatroon.

Baksteen- en mortelstalen dienen genomen te worden van elke constructiefase van elk gebouw. Doel van de inzameling van deze stalen is vergelijking toe te laten met andere gebouwen in de regio. Hetzelfde geldt voor natuurstenen bouwmaterialen. Van het natuursteen is het mogelijk de steensoort en de herkomst te bepalen.

Wanneer begravingssporen worden aangetroffen, is de kans reëel dat bijgaven aangetroffen worden, die in aanmerking komen voor conservatie. Of conservatie noodzakelijk of wenselijk is, moet blijken uit het conservatie assessment in het kader van de opgraving.

Omvang en criteria

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van het assessment beantwoord zijn.

Schatting duur

Voor de opgraving met een oppervlakte van ca. 3694 m² wordt op basis van de voorziene inzet van betrokken actoren (zie verder) de totale duur van het veldwerk geschat op 11 werkdagen. Het assessment wordt geschat op 2 werkdagen, de verwerking op 4 werkdagen en de rapportering op 4 werkdagen. De termijn voor conservatie en natuurwetenschappelijk onderzoek is op dit moment nog niet in te schatten. Ze zijn afhankelijk van de ingezamelde vondsten en stalen tijdens het veldwerk.

Dit maakt dat de totale duur van de opgraving naar schatting 21 werkdagen bedraagt. De werkelijke duur van de opgraving kan afwijken van de schatting. De schatting is enkel indicatief.

Kostenraming

Op basis van de voorziene uitvoeringsmethoden, schatting van de termijn en voorziene inzet van betrokken actoren wordt volgende raming van de kosten vooropgesteld:

Veldwerk: 21700 euro

Assessment: 640 euro

Verwerking: 4020 euro

Rapportering: 1780 euro

De kostprijs van conservatie en natuurwetenschappelijk onderzoek is op dit moment nog niet in te schatten. Deze is afhankelijk van de ingezamelde vondsten en stalen tijdens het veldwerk. Er kan uitgegaan worden van een kostprijs die maximaal zal liggen rond 20 % van het geheel van de andere posten (5628 euro).

Dit komt op een raming van 33768 euro. De werkelijke kostprijs kan afwijken van de raming. De raming is enkel indicatief.

Noodzakelijke competenties

De actoren die betrokken moeten worden bij de uitvoering van de archeologische opgraving zijn:

- Een veldwerkleider met 120 werkdagen opgravingservaring op landelijke sites, waarvan minimaal 60 op sites uit de metaaltijden en de middeleeuwen. Daarnaast dient de veldwerkleider te beschikken over minstens 60 dagen opgravingservaring op sites met muurresten.
- Een assistent-archeoloog met opgravingservaring op landelijke sites, waarvan minimaal 30 werkdagen op sites uit de metaaltijden en de middeleeuwen.
- Twee medewerkers

De inzet van een aardkundige wordt niet nodig geacht, omdat er aan de hand van het proefsleuvenonderzoek voldoende inzicht is bekomen in de bodemopbouw. Tijdens de opgraving is het echter wel mogelijk dat de inzet van een aardkundige, een conservator, een natuurwetenschapper, een fysisch antropoloog of een materiaaldeskundige nodig blijkt. In dat geval dienen de desbetreffende actoren betrokken te worden bij de uitvoering van het onderzoek.

Bij natuurwetenschappelijk onderzoek worden minstens de natuurwetenschapper en de veldwerkleider ingezet. Bij het assessment bij opgravingen worden minstens de erkende archeoloog en de veldwerkleider ingezet. De materiaaldeskundige, natuurwetenschapper, fysisch antropoloog en conservator worden betrokken indien de situaties zich voordoen waar zij voor verantwoordelijk zijn of in gespecialiseerd zijn. Bij de rapportering over de opgraving worden minstens de erkende archeoloog en de veldwerkleider ingezet. Bij de conservatie en langdurige bewaring worden minstens de conservator, de veldwerkleider en de erkende archeoloog ingezet.

Risicofactoren

Mogelijk zijn sporen aanwezig die reiken tot onder de grondwatertafel. Wanneer uit boringen blijkt dat sporen zich meer dan 30 cm onder de grondwatertafel bevinden, dienen deze met bemaling te worden opgegraven. In zones waar bemaling een schaderisico impliceert, wordt de haalbaarheid voorafgaand afgetoetst d.m.v. een risicoanalyse. Bij de plaatsing ervan wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de aanwezigheid van het bodemarchief en de op te graven zones.

Bewaren of deponeren van het archeologisch ensemble

Met betrekking tot het bewaren of deponeren van het archeologisch ensemble dat het resultaat is van de archeologische opgraving wordt een overdracht voorgesteld aan het Onroerenderfgoeddepot Provinciaal ErfgoedCentrum (Lotharingenstraat 1, 9700 Ename (Oudenaarde)).

Bij een groot deel van de archeologische vondsten wordt verwacht dat conservatie hoogstwaarschijnlijk niet aangewezen is op basis van de goede bewaringstoestand. Bij langdurige bewaring dienen vooral schommelingen in temperatuur en relatieve luchtvochtigheid vermeden te worden door bewaring in een geschikte omgeving. Wel dient rekening gehouden te worden dat mogelijk vrij volledige voorwerpen aangetroffen worden, omwille van de kans op het aantreffen van begravingssporen. Hierbij kan conservatie in functie van het onderzoek of stabiliserende conservatie aan de orde zijn, om de voorwerpen te kunnen onderzoeken en om een artefact stabiel te kunnen bewaren en hanteren.

Bibliografie

De Kreyger, F./R. De Brant/J. Hoorne, 2016: Archeologienota Huise – Driesstraat, (*DH&L-Archeologienota*), Adegem.